

Ігор МАГДАЛІНА

перший проректор

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат технічних наук, доцент

СУТНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Освіта як соціальний інститут у сучасному суспільстві є найважливішим джерелом і каналом соціальної мобільності та відіграє значну роль у соціальній диференціації членів суспільства, розподілі індивідів за соціальними прошарками і всередині них. Держава як інституційно найбільш ефективна форма організації сучасних суспільних відносин шляхом трансформації підходів до реалізації своїх функцій здатна до вирішення економічних та соціальних проблем розвитку країни. Саме освіта за умов турбулентності та нелінійності розвитку є тим потужним механізмом соціальної інтеграції, який забезпечує вирівнювання стартових можливостей громадян, нівелює наслідки загострення проблем старіння знань через реалізацію концепції неперервної освіти, а також забезпечує прискорення адаптації та соціалізації вразливих верств населення.

Отже, саме через освіту на сучасному етапі розвитку суспільства можлива та доцільна реалізація соціальної функції держави. Освітня функція держави полягає в створенні сприятливих умов зародження мотивації громадян для отримання новітніх знань та вмінь через здобуття освіти, а також у створенні спроможностей для реалізації здобутих знань та вмінь в результаті здобуття освіти для задоволення власних потреб, саморозвитку, а, отже, економічного, соціального та культурного розвитку держави. Тому очевидним є те, що освітня функція держави є пріоритетом її внутрішньої та зовнішньої політики та ключовим вектором розвитку.

Очевидно, що і сьогодні, в умовах збройної агресії, яка має свої негативні наслідки:

- втрата життя та завдання значної шкоди здоров'ю громадян України, завдання значних руйнувань критичної інфраструктури, житлового та соціально-культурного фонду;
- значний відтік людського трудового та інтелектуального ресурсу країни та інші.

Серед іншого загострюється проблема великого відтоку молоді, яка виїжджає в більш безпечні країни для здобуття освіти, працевлаштування та соціалізації, що зумовлює необхідність вжиття всіх заходів, спрямованих на реформування системи створення безпечного, якісного та перспективного освітнього середовища в Україні, здатного підняти рівень освіти в Україні до

стандартів Європейського Союзу, не втрачаючи свої національні здобутки в цій сфері.

Очевидним є той факт, що освітня функція держави відноситься до соціальної функції, тобто зумовлена необхідністю здобуття громадянами належного рівня освіти для реалізації отриманих знань та вмінь для забезпечення функціонування різних життєво необхідних сфер життя держави, а також для реалізації потенціалу людини з метою персонального розвитку та забезпечення гідних умов життя. Також безумовним є те, що освітня функція держави є базовою (основною), тобто складає базис формування та функціонування держави, який формується за рахунок здобуття належного рівня освіти громадян для виконання завдань та реалізації інших функцій держави – правозахисної, правоохоронної, фінансової, культурної та інших.

Сутність соціальної функції держави полягає в забезпеченні добробуту, захисті прав, свобод та інтересів своїх громадян. Серед основних практичних напрямів реалізації державної соціальної функції доцільно виділити: соціальний захист, соціальну підтримку, соціальну інклюзію та боротьбу з дискримінацією, забезпечення правопорядку та безпеки, а також забезпечення розвитку освіти, культури та охорони здоров'я.

Одним з напрямів реалізації соціальної функції державою є розвиток освіти та забезпечення рівного доступу до неї громадян. Освіта у цьому контексті стає не лише механізмом соціальної інтеграції, адаптації до змін у суспільстві, але й джерелом економічного розвитку самого суспільства. За умов різкого майнового та соціального розшарування українського суспільства саме освіта стає одним із небагатьох соціальних інститутів, здатних забезпечити громадянину активну участь у ринковій економіці. Слід зауважити, що реалізація освітньої функції держави була предметом дослідження низки вчених, які досліджують освіту передусім як форму соціальної інтеграції особистості в суспільстві [1-2].

Наприклад, І. Шапошникова доходить висновку, що реалізація державної соціальної функції через освіту в основному на практиці може здійснюватися за такими основними напрямками:

1) адаптація населення до соціуму (підвищення кваліфікації, короткострокові онлайн-курси тощо) у разі необхідності оновлення знань внаслідок стрімкого розвитку технологій;

2) соціалізація вразливих верств населення для самовизначення (навчальні програми через сприяння ПФУ, соціальних служб, навчальних центрів, грантових програм тощо);

3) «соціальний ліфт» для розвитку кар'єри, засіб і ресурс становлення креативної особистості, з необхідними знаннями, навичками і компетентностями та здатністю до неперервного навчання [3].

Слід погодитись з позицією науковця, що «реалізація соціальної функції держави через освіту є важливим засобом підвищення рівня

життя громадян, розвитку людського капіталу та забезпечення соціальної справедливості. Освіта сприяє розвитку індивідів, підвищенню їхнього потенціалу та забезпеченню більш якісного та ефективного суспільства. Загалом, освіта виступає як ключовий інструмент для реалізації соціальної функції держави, оскільки вона сприяє підвищенню рівня освіченості та кваліфікації громадян, забезпечує рівні можливості, підтримує соціальну справедливість та сприяє економічному та соціальному розвитку суспільства. Реалізація соціальної функції держави через освіту сприяє соціальній інтеграції та підтримці для ВПО, покращенню якості їхнього життя та допомагає їм встановитися у новому місці проживання» [3].

Вважаємо, що до основних заходів регулювання освіти як напряду реалізації державної соціальної функції слід віднести:

1) гарантування рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального походження, фінансового стану або фізичних можливостей. Це може включати в себе створення загальноосвітніх шкіл, закладів профтехосвіти та університетів, навчання в яких доступне для всіх безкоштовно чи шляхом надання фінансової підтримки тим, хто не може собі дозволити оплату навчання;

2) забезпечення якості освіти для розвитку громадянських та професійних навичок шляхом встановлення стандартів, акредитації навчальних закладів та забезпечення наявності кваліфікованого науково-педагогічного та педагогічного персоналу. Держава може фінансувати також дослідницькі проекти та інновації в освіті з метою покращення методів та технологій навчання;

3) забезпечення підтримки інклюзивної освіти, що сприяє соціальній інтеграції та рівним можливостям дітей з інвалідністю та інших вразливих груп;

4) сприяння розвитку освітніх програм, які враховують різноманіття культур та мов у суспільстві, підвищення кваліфікації громадян через програми професійної підготовки та навчання протягом життя задля кращого адаптування до змін на ринку праці.

У підсумку слід зазначити, що освітня функція держави полягає у забезпеченні доступу громадян до якісної освіти, формуванні умов для розвитку особистості, підготовці кваліфікованих кадрів та сприянні соціальній справедливості. Зміст освітньої функції держави полягає в:

1) гарантуванні права на освіту (держава встановлює правові норми, які закріплюють обов'язковість і доступність освіти, наприклад, безкоштовна шкільна освіта);

2) фінансуванні освіти (забезпечення бюджетного фінансування шкіл, університетів, професійно-технічних закладів тощо);

3) створенні та підтримці освітньої інфраструктури (будівництво та утримання навчальних закладів, оснащення їх сучасними матеріально-технічними ресурсами);

4) належного публічного адміністрування у галузі освіти., основними принципами якого є прозорість і відкритість, доступність інформації про рішення, бюджети, освітні програми, публічне обговорення змін у сфері освіти, підзвітність, внутрішній та зовнішній аудит та моніторингу результатів освітньої діяльності; ефективність і результативність, раціональне використання ресурсів, забезпечення громадського контролю в сфері освіти, дотримання прав і свобод учасників освітнього процесу, недискримінація і рівний доступ до освітніх послуг, забезпечення реалізації політики інклюзивної освіти.

Напрямами покращення освітньої функції держави, спрямованими на підвищення якості освіти, її доступності та відповідності сучасним викликам, є:

1) модернізація змісту освіти (оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, цифрової трансформації та глобалізації, впровадження компетентнісного підходу в навчанні, розвиток критичного мислення, медіаграмотності, екологічної свідомості);

2) професійний розвиток педагогів (підвищення кваліфікації вчителів та викладачів через регулярні тренінги, курси, сертифікації, стимулювання вчителів до інноваційної діяльності – гранти, премії, підвищення престижу професії педагога);

3) розвиток цифрової освіти (впровадження електронних освітніх платформ, цифрових підручників, онлайн-курсів, забезпечення доступу до інтернету та техніки в школах, особливо в сільській місцевості, навчання цифрової грамотності як учнів, так і вчителів);

4) інклюзивність та рівний доступ до освіти (створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, зменшення освітньої нерівності між міськими та сільськими районами, забезпечення стипендіями, соціальні програми підтримки малозабезпечених родин);

5) покращення управління та фінансування освіти (децентралізація управління освітою з чітким розподілом відповідальності, прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, залучення приватного сектору, інвесторів, громадських організацій);

6) забезпечення зв'язку освіти з ринком праці (розвиток дуальної освіти, поєднання навчання з практикою, тісна співпраця закладів освіти з бізнесом, підприємствами, ІТ-сектором, моніторинг потреб економіки щодо професій і компетентностей);

7) підтримка наукових досліджень та інновацій (фінансування наукових установ і університетів, розвиток студентської та молодіжної науки, заохочення участі у міжнародних освітніх і наукових програмах).

Дані спрямування дозволяють не лише удосконалити систему освіти, а й зробити її інструментом сталого розвитку країни, соціальної мобільності та інтеграції в глобальний освітній простір.

Список використаних джерел

1. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія. Київ, 2008. 503 с.
2. Култаєва М. Д. Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах: монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2014. 386 с.
3. Шапошникова І. В. Реалізація соціальної функції держави через освіту. *Проблеми сучасних трансформацій: Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 9. URL : https://reicst.com.ua/pmtl/issue/view/issue_8_2023.

Олександр ЮНІН

проректор

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений діяч науки і техніки України,

полковник поліції

ГЛОБАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД, ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ

Сексуальне насильство щодо дітей являє собою серйозне кримінально-правове порушення та грубе порушення основоположних прав дитини, зумовлене системними соціальними, психологічними та юридичними факторами. Це явище має транснаціональний характер і може проявлятися в різних соціально-правових контекстах, включаючи як мирні умови, так і ситуації збройного конфлікту. У зв'язку з цим міжнародні інституції розробили комплекс правових, адміністративних та оперативно-розшукових механізмів, спрямованих на превенцію, ідентифікацію, кримінальне переслідування та судове притягнення винних до відповідальності. Крім того, значну увагу приділяють розробці програм соціальної та психолого-корекційної реабілітації потерпілих з метою мінімізації довготривалих наслідків травматичного досвіду та інтеграції жертв у суспільство на засадах психологічної адаптації та соціально-правового захисту. Механізми запобігання та протидії сексуальному насильству щодо дітей містяться в чинних міжнародних нормативно-правових документах, які ми розглянемо нижче.

Під сексуальним насильством щодо дітей у міжнародному праві розуміють будь-який вид залучення особи, яка не досягла віку сексуальної згоди, до сексуальної активності, на яку вона не може дати добровільну та усвідомлену згоду. Це включає як фізичні контакти (згвалтування, домагання,